

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. XLIV. Vtrùm reflexè verum sit, quòd omne probabile sit licitum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

promulgata, seu applicata, quia applicatio illa est effectus necessarius legis sufficienter promulgata.

Motivum probabile de lege non obligat, non de iure Theologia moralium.

6. Denique verum non est, quod totam Theologiam interimat, qui simul dicit, certitudines in rebus moralibus esse paucas, & motivum probabile, quo aliquid videtur malum, non obligare contra motivum probabile dictans oppositum; nec enim speculationem directam nec reflexam interimit. Non reflexam, quia super hunc ipsum casum reflexe disputat, & veritatem quaestionis propositae determinat in partem libertati faventem. Non directam, quia illa praesupponitur ad hanc reflexam, ut saepe dictum est. Porro quamvis

materiae morales secundum considerationem directam, sint plerumque incertae ac controversae, eadem tamen sumptae secundum considerationem reflexam, facile reducantur ad certitudinem, quod idem dictum volo de lege tam divina quam humana; quamdiu enim directe loquendo, post omnem industriam probabile est legem non dantes reflexe certum est, quod non obliget. Neque hoc est interimere leges controversas, sed solum scire tales leges aut non existere, aut certe hic & nunc non obligare, quia non sunt sufficienter promulgatae. Irritus ergo est totus Celladei conatus in hac quaestione.

QUAESTIO QUADRAGESIMA QUARTA.

Virum reflexe verum sit, quod omne probabile sit licitum?

SYLOGISMUM hunc reflexum: *omne probabile est licitum. hoc est probabile. Ergo hoc est licitum:* fuse examinat Celladeus lib. 3. quaest. 9. cum que dicit esse verissimum, ac legitimum, si intelligatur de probabilitate probante, positiva, ac reali; quam ipse antea definiit; sed si intelligatur de probabilitate mere apparente, & nominatum de probabilitate opinionibus contradictoriis tribui solita, aut de probabilitate, quam communis opinio dicit sufficere, contendit syllogismum hunc quam plurimis vitiis laborare. Itaque meum erit sensum syllogismi illius exponere, veritatem ac bonitatem eiusdem declarare, Celladei obiecta diluere, atque eiusdem errores, quos in hac quaestione reperi, data opportunitate, detegere.

ASSERTIO PRIMA.

Propositum sit, legitimum sensum syllogismi allati exponere, ut sic omnis in disputando equivocatio tollatur.

Sensus syllogismi allati exprimitur.

2. **A**UCTORES benignae sententiae, qui unanimiter asserunt syllogismum istum esse bonum, expresse restringunt sensum illius ad probabilitatem practicae, eamque non apparentem aut dubiam, sed veram & certam, ut saepe dictum est. Hoc posito sensus syllogismi est iste, *omne obiectum, cuius honestas directe considerata est nobis certo probabile, illud, omnibus circumstantiis etiam reflexis consideratis, est absolute nobis licitum. Hic contractus est obiectum, cuius honestas directe considerata est certo nobis probabile. Ergo hic contractus, omnibus circumstantiis etiam reflexis consideratis, est absolute nobis licitus.* Hic est genuinus sensus huius syllogismi reflexi. Quod si Celladeus id neget, ex hoc falsitatis convincetur, quod non contenti

erimus, si illum in hoc sensu concedat esse legitimum. Caterum Celladeus hoc loco non ea, qua par est, claritate loquitur, nec satis exprimit syllogismum hunc esse vel non esse reflexum, cum tamen manifeste procedat in sensu reflexo, in quo obiectum, quod directe consideratum est probabiliter licitum, sumitur relate ad novas circumstantias (ut tum in hoc opere, tum in tract. de consc. prob. saepe ostensum est) & enunciatur esse nobis licitum prout substat illis, de quo mox plura.

ASSERTIO SECUNDA.

Praemisse dicti syllogismi sunt probabilissima, imò moraliter certa. Illatio est legitima.

3. **P**ROBATUR. Major syllogismi probatur Veritas maioris stabilitur. exiis omnibus, quae allata sunt tum in praesenti opere, tum in tract. de consc. prob. a quaest. 19. usque ad 24. Ratio a priori est, quia obiectum, quod directe consideratum est probabiliter tantum honestum, sumitur iam in reflexa consideratione, prout substat novis circumstantiis, nempe prout post omnem diligentiam adhibitam, nulla lex prohibens reperiri potuit, obiectum autem haud temere sed rationabiliter creditur esse honestum. Hinc autem certo constat, talem legem aut non existere, aut certe non esse sufficienter nobis promulgatam & applicatam. Rursus sequitur legem illam, si forte existat, invincibiliter ignorari. Similiter constat eisdem penitus actus esse in voluntate & intellectu, sive erremus, sive non erremus, & alia multa constant, de quibus locis citatis fuse egimus, ex quibus morali saltem quadam certitudine infertur, obiectum illud in istis circumstantiis esse licitum, ac sine peccato formali poni posse. Haud dubie enim non peccat, qui aut nullam legem violat, aut non transgreditur nisi legem non sufficienter promulgatam & appli-

& applicatam. Non peccat, qui facit opus prohibium, quando invincibiliter credit illud esse licitum. Non peccat, qui quando errat, elicit eosdem planè actus in intellectu & voluntate, quos elicit, quando non errat sed honestè operatur; impossibile enim est ex duobus in intellectu ac voluntate eodem profus modo dispositis, unum peccare, alterum non peccare, sed benè operari. Hæc & alia hisce similia moraliter saltem certa sunt. Ergò major dicti syllogismi, quæ hæc affirmat, est saltem moraliter certa.

Summa
probabilitas
ejusdè ma-
joris aliun-
de probatur,
illa autem
sufficit.

4. Caterùm quamvis major non esset moraliter certa & evidens, sufficeret, si esset adeo probabilis, ut post omnem diligentiam adhibitam moveret intellectum non temerè judicantem ad assensum sui, licèt fortè contingeret objectum illud directè consideratum non esse verum. Ratio est, quia qui taliter judicaret, aut verum diceret, aut certè invincibiliter erraret. Ergò qui regularetur à tali judicio non peccaret, sed benè operaretur, etsi primum judicium esset erroneum. Atqui major illa reflexa talis est, ut post omnem diligentiam adhibitam, omniaque in utramque partem examinata, nobis videatur probabilissima & verissima, quamvis hæreamus circa honestatem ejusdem rei directè consideratæ, & dubitemus, an sit probabilior ejusdem inhonestate. Nec mirum hoc videri debet, quia rationes reflexæ efficaciores sunt ad probandam honestatem objecti in circumstantiis, circa quas reflexa consideratio versatur, quam rationes directæ ad ejusdem honestatem comprobendam in illis circumstantiis, quæ directæ considerationi obverfantur. Certè rationes reflexæ tanti ponderis fuerunt, ut attraxerint omnes ad asserendum illud omnibus consideratis esse licitum, quod juxta considerationem directam ab illis aut habebatur illicitum, aut certè non magis apparebat licitum, quam illicitum; atque ideo unanimiter docentur, licitum esse sequi opinionem non solum probabilioris, sed etiam æquè aut minus probabilem. Hoc autem apertè demonstrat, honestatem ejusdem objecti esse probabilioris in consideratione reflexa, quam sit in directa. At major syllogismi supponit objectum directè consideratum esse probabile. Ergò idem objectum reflexè consideratum est longè probabilius honestum, quam est in consideratione directa. Ergò major allati syllogismi, affirmans honestatem ejusdem in consideratione reflexa, est longè probabilissima, & multò probabilior, quam propositio directa ejusdem honestatem affirmans, quod notandum est ad sequentia.

Minor syl-
logismi est
evidens.

5. Similiter minor dicti syllogismi est certa & evidens, quia supponimus certò constare, contractum illum habere omnia, quæ includuntur in definitione rei probabilis, alioquin minor illa de tali objecto non procederet; quia benigna sententia, quæ agit de regula prudenter eligibili, solum loquitur de certò probabilibus. Itaque præmissæ sunt, quales affirmantur in assertione. Ergò sunt non solum probabilissimæ, sed etiam moraliter certò veræ. Conclusio autem ipsa ritè infertur. Ergò totus syllogismus & bonus est, & certò verus.

ASSERTIO TERTIA.

Celladeus non rectè proponit questionem præsentem. Præterea in eadem impugnanda inconsequenter discurrit.

6. PROBATUR prima pars. Celladeus generalissimè proponit, an omne probabiliter honestum sit licitum? & quærit, utrum hoc solum sufficiat, ut ejusmodi objectum citra peccatum ponatur, supponendo propositionem illam esse universalem, & ad omne genus probabilitatis extendi, scilicet tam certæ quam probabilis, tam secundum esse, quam secundum dici, tam realis quam apparentis. Certè argumenta ipsius expressè impugnant syllogismum in hoc sensu acceptum. Ergò illo syllogismum, quem impugnat, in dicto sensu accipit. Verùm hoc est ætèrè verberare, apparenter pugnare, sed reipsà neminem impetere; quia nemo dictum syllogismum in tam amplo sensu approbat. Itaque sensus questionis est longè alius, nempe, utrum omne probabile homini probabiliter & sine negligentia culpabilis opinanti illud esse licitum, omnibus consideratis, sit ipsi licitum? Hoc est, quod nos asserimus esse licitum, quodque in majori allati syllogismi affirmatur. Verùm argumenta Celladei non impugnant syllogismum in hoc sensu, ut mox patebit. Ergò non rectè proponit questionem, quam impugnandam suscepit.

7. Probatur secunda pars, quæ sequitur ex prima. Celladeus in hac ipsa quæst. expressè admittit totum syllogismum esse verissimum, si sermo sit de probabilitate probante, reali, & positiva. At negat illum esse verum, si sermo sit de probabilitate, quam auctores benignæ sententiæ dicunt sufficere, ut quis per eam confurgat ad conscientiam excusantem debitè formandam. At hoc dicitur inconsequenter, quia omnis ejusmodi probabilitas est vera, realis, positiva, probans & urgens; immò nulla ejusmodi probabilitas distinguitur à probabilitate, quam ipsemet Celladeus definit, ac proponit tanquam regulam sufficientem ad excusandum operantem à peccato, uti non solum constat ex dictis quæst. 37. 38. 39. sed etiam ex eo convincitur, quòd omnes fermè Auctores benignæ sententiæ unanimiter dicant, solam probabilitatem veram & realem ac certò talem certò excusare. Ita autem definiunt hanc probabilitatem, totque exceptiones & condiciones ponunt, ut aliquid sit verè probabile, ut impossibile sit, talem apparentiam non esse positivè ac vehementer probativam, ac impulsivam ad assensum, ut evidenter constat ex iis, quæ latè tradidi in tract. de consc. prob. à quæst. 2. usque ad 6. inclusivè. Itaque Celladeus reipsà inconsequenter loquitur, quide una eademque probabilitate idem negat, quod de eadem antea affirmaverat. Verùm quidem est, ipsum præterdere probabilitatem ab Auctoribus benignæ sententiæ propositam toto cælo discrepare à probabilitate, quam ille definit; sed toto cælo aberrat, cum nulla profus inter utramque sit differentia, ut constat ex dictis. Itaque illud ex suis principiis infert, cujus oppositum inferri poterat ac debebat, quod reipsà est inconsequenter loqui, quamvis si termini accipiantur in sensu, quem ipse illis indebitè affingit, inconsequentia hoc loco argui non possit.

SOLVUN.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Obiectio 1. 8. **O**BJECIES primò. Syllogismus iste formatur sine ullâ distinctione probabilitatis, ita ut major propositio omnem prorsus probabilitatem includat. At major in tali universalitate non est vera. Certè S. Augustinus dicit, eam in tali universalitate sumptam esse optimo cuique metuendam; imò expressè jurat, se prorsus nescire, quomodò, eâ admisâ, adulterium sit peccatum. Secundò, esto, major sit vera de probabilitate vera ac reali, certè non est vera de probabilitate solum apparenti & sophistica; talem enim probabilitatem pro suis dogmatibus habent etiam heretici. Tertio, non est vera de probabilitate opinionibus dari solitâ, id est de propositionibus non notatis ac censuratis, quia omnes contrarium unanimiter tenent. Quarto, non est vera de probabilitate negativa, quæ consistit, aut in mera argumentorum solutione, aut in argumento ad hominem, quia Auctores classici negant hanc probabilitatem sufficere, cum asserant ad probabilitatem requiri fundamentum grave. At non est fundamentum grave pro utraque parte probare, quod non sit argumentum concludens aut sufficiens pro parte opposita. Quintò itaque major restringi debet ad probabile fundatum in auctoritate ac ratione gravi, in quo sensu est verissima. Ergò probabile fundatum in ratione ac auctoritate levi non sufficit. Ergò imperitii syllogismo isto uti non poterunt, qui nequeunt discernere an ratio vel auctoritas sit gravis vel levis, & consequenter non possunt formare minorem, ut inferant consequentiam. Et hæc omnia sunt probata. Ita Celladeus §. 1.

Responso ad primum. Respondeo in primis, argumenta hæc ne quidem apparenter impetere majorem, si sumatur in sensu legitimo ab Auctoribus intento, quemque nos num. 2. exposuimus. Itaque omitti possent ut ad rem non facientia, sed juvat ad singula respondere. Respondeo ergò secundò, Celladeum de his omnibus fusè egisse in superioribus, verum illa non probavit, sed in omnibus, quæ ad rem faciebant, erravit, ut ostensum est. In primis locus Augustini non est ad rem, ut ostendi *quest. 25.* neque enim probabilitas, de qua ille loquitur, similis est probabilitati, de qua loquuntur Auctores benignæ sententiæ, ut ex dictis ibidem evidenter demonstratur est.

Responso ad secundum & tertium. 9. Secundò, probabilitas, de qua nos loquimur, non est sophistica & ficta, sed vera & realis, nec heretici talem habent, aut habere possunt pro suis falsis dogmatibus; quæ omnia probata sunt in superioribus, ubi etiam ostendimus errores & defectus, quos Celladeus commisit in æquanda probabilitate hæresum cum probabilitate opinionum, quas Catholici Auctores gravissimi unanimiter admittunt esse probabiles.

10. Tertio, quod dicitur de probabilitate negativa, est de subiecto non supponente; nec enim Auctores communiter docent, talem probabilitatem (quæ non est probabilitas nec tali nomine merito insignitur) universaliter sufficere ad licitè operandum, imò nunquam volunt, ut illa directè sufficiat, quia illa per se ad iudicium rationabiliter formandum non sufficit. Quod si aliquando juret, est solum indirectè, quatenus sæpè reddit legem dubiam, & aliunde scitur, quòd in dubio insuperabili legis lex non obliget.

Responso ad quartum. 11. Quarto, laudandus est Celladeus, quòd rationem vel auctoritatem gravem ad conscientiam

tiam debitè formandam sufficere dicat; sed illic sequitur ex hoc ipso, totum illius conatum esse irritum, quia nos alterutrum semper exigimus; nec dubium, quin verè gravem requiramus, quia tot requirimus ad rationem & auctoritatem gravem, ut si quæ ratio vel auctoritas illa habeat; non possit non esse gravis. Sed de hoc plura in sequenti objectione. Interim falsum est, quod imperitii seu scientiæ moralis parum periti distinguere nequeant, quæ sit ratio & auctoritas gravis; contrarium enim ostensum est *quest. 17.* & alibi sæpè, ubi fusè de hac re contra Celladeum egi, simulque ostendi, quomodò non solum medio-criter periti, sed etiam maximè idiotæ uti possint syllogismo allato, atque minorem certò subumere, & conclusionem legitime inferre. Videantur dicta locis citatis, si memoriæ legentium non occurrant.

12. Ob. 2. Admisâ majori, si illa intelligatur de probabilitate fundata in ratione vel auctoritate gravi, quia in eo sensu negari non potest, difficultas adhuc superest in minori, quia illa juxta mentem adversariorum in quæstionibus hinc inde probabilibus æquè formari potest pro utraque parte contradictionis. At impossibile est, ut minor illa subsumatur pro utraque parte contradictionis, quia impossibile est, ut utraque pars contradictionis sit probabilis probabilitate conscientiæ, aut habeat pro se rationes & auctoritates graves, sive in se, sive quoad nos, uti demonstratum est in superioribus. Præterea altera contradictionis pars est falsa. Ergò rationes illi parti faventes aut falsæ sunt, aut certò conclusio ex illis non deducitur. At rationes falsæ quæ videntur & non sunt veræ, item rationes veræ, ex quibus conclusio videtur sequi, & non sequitur, sunt fundamenta purè sophistica & delusoria tam quoad se, quàm quoad nos. At sophistica non est regula morum. Ergò nec probabile in sensu tradentium benignam sententiam. Itaque difficultas est in minori, quæ si habuerit fundamentum non apparenter sed reverà grave, conceditur minor, secus negatur. Quòd si quis decipiatur in illa minori, resultabit conscientia erronea, quæ excusat, si error sit involuntarius, sed non excusat si error sit voluntarius, quæ omnia probata sunt in superioribus. Ergò nisi omnes istæ doctrinæ destruantur syllogismus iste valere nequit in sensu arguentium. Ita Celladeus §. 1.

Responso ad primum exceptionem. Respondeo, Celladeum hic etiam recapitulationem facere plurium, quæ in superioribus proposuit; sed ea omnia in antecedentibus non solum soluta sunt, sed etiam falsitatis convicta. Nominatim autem *quest. 29.* ostendi, utramque contradictionis partem esse posse simul probabilem probabilitate conscientiæ, si sermo sit de probabilitate remota, & ad conscientiam per principia reflexa debitè formandam sufficiente, quamvis utraque pars contradictionis formalis, id est, utraque propositio contradictoria non possit simul esse directè probabilis eidem intellectui, probabilitate se sola sufficiente ad operandum, & se tenente ex parte actûs affirmantis objectum suum esse verum; quia ad hoc utraque propositio contradictoria deberet simul existere in intellectu, quod repugnat. Itaque datur quidem similitas probabilitatis respectu contradictoriorum tam objectivorum quàm formalium, non tamen datur probabilitas simultatis illorum, ut ostensum est loco citato.

13. Similiter ad omnia & singula ex reliquis, quæ opponit, jam responsum est in propriis locis, in aliis exceptionibus.

Obiectio 2.
de probabilitate fundata in ratione vel auctoritate gravi, quia in eo sensu negari non potest, difficultas adhuc superest in minori, quia illa juxta mentem adversariorum in quæstionibus hinc inde probabilibus æquè formari potest pro utraque parte contradictionis. At impossibile est, ut minor illa subsumatur pro utraque parte contradictionis, quia impossibile est, ut utraque pars contradictionis sit probabilis probabilitate conscientiæ, aut habeat pro se rationes & auctoritates graves, sive in se, sive quoad nos, uti demonstratum est in superioribus. Præterea altera contradictionis pars est falsa. Ergò rationes illi parti faventes aut falsæ sunt, aut certò conclusio ex illis non deducitur. At rationes falsæ quæ videntur & non sunt veræ, item rationes veræ, ex quibus conclusio videtur sequi, & non sequitur, sunt fundamenta purè sophistica & delusoria tam quoad se, quàm quoad nos. At sophistica non est regula morum. Ergò nec probabile in sensu tradentium benignam sententiam. Itaque difficultas est in minori, quæ si habuerit fundamentum non apparenter sed reverà grave, conceditur minor, secus negatur. Quòd si quis decipiatur in illa minori, resultabit conscientia erronea, quæ excusat, si error sit involuntarius, sed non excusat si error sit voluntarius, quæ omnia probata sunt in superioribus. Ergò nisi omnes istæ doctrinæ destruantur syllogismus iste valere nequit in sensu arguentium. Ita Celladeus §. 1.

Responso ad primum exceptionem.

in quibus ostendi, illum in singulis errasse, nec quidquam tulisse, quo singulares suas sententias sufficienter probaret. Nominatim autem quod dicit de sophisticis rationibus rejectum est, erroresque ipsius & æquivocones detectæ sunt. Porro dictum illud Celladei: *Nisi totus meus tractatus evertatur, dictus syllogismus valere nequit*: me non terret, sed animat, quia jam totum, quantus quantus est, excussi & everti, ideoque haud dubie syllogismus allatus subsistit. Nominatim autem minor est indubitata, quia nulla opinio, de qua non certè constat, quod habeat omnia ad probabilitatem requisita, ex præscripto benignæ sententiæ assumi potest tanquam sufficiens ad conscientiam debite formandam. Frustra ergo excipit Celladeus contra minorem, cum illa læpissimè evidenter sit vera, & nos tum *in hoc tum in eract. de consc. prob.* sæpius ostendimus, unde homo possit scire quæ opinio sit probabilis.

Obiectio 3. 14. Ob. 3. Dicere, majorem hujus syllogismi esse posse veram de utraque parte contradictionis, repugnat propriis Probabilistarum principiis. Ergò malè contendunt illam de utraque contradictionis parte posse esse veram. Probatur antecedens. Inprimis, proprium illorum axioma est. Peritorum, non imperitorum iudicio standum esse. At certum est, utrumque ex contradictentibus non esse peritum in re, circa quam sibi contradicunt, quia alteruter errat. Qui autem errat non est peritus sed imperitus rei, circa quam errat. Ergò alteruter est imperitus. Ergò utriusque stari posse, est perito & imperito stari posse.

Secundò dicunt, solam auctoritatem hominis scientiæ & conscientiæ, seu probi & docti esse gravem, & reddere probabile. At ex contradictentibus, uterque non est vir scientiæ & peritiæ de illare, quia alter errat, & ignorat. Error autem & ignorantia non est scientia & peritia. Ergò in utroque non est gravis auctoritas aut probabilitas.

Tertiò requirunt prudentes & prudentiam. At in omni contradictione alter fallitur. Ergò alteruter caret prudentia, quæ est virtus intellectualis, & nequit falsum dicere.

Quartò. Omnes dicunt, illis tantùm auctoritatibus ac rationibus standum esse, quæ rem faciunt dignam assensu. Unde dicunt, licitum non esse fundare conscientias nostras in dictis mentientium, ignorantium, levium, sophisticarum &c. At, ex communi sententia plurium ac præstantium Auctorum, utraque pars contradictionis nunquam proponitur intellectui, ne quidem in sensu diviso, ut digna assensu. Ergò utraque pars nunquam ita proponitur ut liceat utrumlibet facere. Ex his quatuor capitibus constat majorem illius syllogismi esse manifestè falsam, ad quam tamen tanquam ad primum principium Auctores resolvunt totam vitam Christianam. Ita Celladeus §. 1.

Duplex Celladei error. 15. Respondeo inprimis duplicem falsitatem in hac ultima Celladei dictione latere. Inprimis veritas harum præmissarum non proponitur à nobis ut primum principium, quia proponitur ut thesis, quæ argumentis hinc inde propositis laboriosè stabilitur. Proponitur ergò ut principium secundum per notoria probatum, atque ita assumitur in regulam tanquam thesis illata, non tanquam primum principium. Et hic est primus error. Secundus error est longè major & patenterior. Quis quæso dixit, totam vitam Christianam ad majorem hujus syllogismi, tanquam ad

primum principium esse revocandam? unum nomina, Celladæ, si potes, quia omnes Probabilitas, nemine excepto, accusas, unum nomina, qui ita loquatur, & fatebor me immeritè te accusare; sed si nullum nominare potes (certum autem est, quod non possis) fatere te incautè scribere, nec ad sensum eorum, quæ profers, sufficienter attendere. Si enim ad verba tam palmarè falsitatem contententia attendisses, nunquam ea protulisses. Quid enim? nihilne certum in vita Christiana? nihilne nobis per scientiam, nihil per certissimam ac infallibilem fidem proponitur, quo actiones vitæ Christianæ instituantur? A page: maxima vitæ Christianæ pars certissimis principis dirigitur, nec quisquam Catholicorum hoc negat. Nemo ergò asseruit, aut asserere potuit, doctrinam in majori illa contentam esse primum principium, ad quod tota vita Christiana resolvitur. Sed ista condono, & in lapsum calami, ac fortuitam amplificationem potius quam in negligentiam transcribo: de argumentum ipsum veniamus.

16. Respondeo secundò. Objectionem hanc esse meram recapitulationem eorum, quæ Celladeus in variis locis stabilire conatus est, sed irritò conatu, ut aperte monstratum est in propriis locis, ubi has illius doctrinas expendimus, & confutavimus. Itaque frustra ad illas iterum recurrit. Nominatim autem ostendimus, quod peritia, scientia, & prudentia juxta sensum Auctorum benignæ sententiæ rectè conjugantur cum errore, quando error est longè probabilissimus, & veritas insuperabiliter lateret. Similiter ostendimus, quod utraque contradictionis pars sit verè probabilis ac digna assensu non solum respectu duorum intellectuum, sed etiam respectu unius ejusdemque hominis. Cæterum ultima Celladei illatio, quæ dicit, *constare, majorem illius syllogismi esse manifestè falsam in sensu Auctorum benignæ sententiæ*, evidenter à veritate aberrat, quia certum est, Auctores benignæ sententiæ, dum agunt de rebus obscuris, ad quarum cognitionem certam pervenire non possumus, nomine periti, scientis, docti, ac prudentis, cujus auctoritatem dicunt esse dignam assensu, non intelligere eum, qui non errat, sed eum, qui juxta humani intellectus capacitatem instructus est principis ad materiam illam penetrandam sufficientibus, quique debitam in veritate investiganda diligentiam adhibuit. Talem hominem peritum, scientem, & prudentem, juxta consuetum vocum illarum usum. Nec dubium quin hic sit sensus Auctorum benignæ sententiæ, cum omnes aperte dicant, omnem assensum ejusmodi esse probabilem & prudentem.

17. Peto jam à Lectore candido, an constet hoc, quod dixi, manifestè falsum esse, in sensu auctorum benignæ sententiæ? Immo verò certò constat id esse verissimum. Non fidemus nudæ assertioni tuæ, Celladæ, proba illam, si possis. Non contentus hic agendum est, non alieno & æquivoco verborum sensu utendum, sed indubitata Auctorum verba, quibus mentem suam exprimunt, sunt afferenda. Sed ea afferri non possunt. Contraria enim omnia docent, quia, disertè tradunt, assensum probabilem, quamvis invincibiliter erroneum, esse peritum, prudentem, atque assensu dignum, seu talem cui homo laudabiliter abique temeritate, ac prudenter assensum præbere potest. Itaque major syllogismi dicti est indubitanter vera in sensu Auctorum benignæ sententiæ; sed sensus est

est reflexus, quem in initio quaestionis exposuimus. In hoc autem sensu acceptam argumenta Celladei ne quidem tangant, ut patet.

Obiectio 4. 18. Ob. 4. Syllogismus iste debet hoc modo intelligi. *Omne probabiliter non malum est licitum: hic contractus est probabiliter non malus: erga est licitus.* At syllogismus hoc modo sumptus, secum affert suam distinctionem sic: omne probabiliter non malum est licitum, distingo majorem: est licitum sicut est non malum, scilicet probabiliter, concedo; est magis aut aliter licitum quam sit non malum, nego majorem. Deinde transmissa minori, eodem modo distingo consequens: est licitus probabiliter, concedo: plus aut aliter, nego consequentiam. At itante hac distinctione, nemo melius se habet ad formandam conscientiam per reflexas, quam per directas. Ergo frustra itur ad reflexas, cum syllogismus reflexus nullo modo magis certificet de honestate operationis, quam syllogismus directus. Ita Celladeus §. 2.

Celladeus respondet, Celladeum non satis expressisse vim hujus syllogismi reflexi, sed ita de eo locutum esse, ac si non esset reflexus, sed directus. Expositio enim ista aequè illi applicari potest, siue sumatur in sensu directo, siue in sensu reflexo. Præterea distinctio, ab ipso allata, locum non habet, nisi syllogismus intelligatur in sensu directo, & in ordine ad eandem circumstantias, in illis enim & in illis tantum verum est, unumquodque non aliter esse licitum, quam sit non malum, cum nil sit unde diversitas sumi possit. At si res eadem sumatur reflexè in ordine ad circumstantias diversas ab iis, in quas directè consideratio se extendebat, evidens est rem illam in hac consideratione magis ac taliter esse posse licitam, quam erat & apparebat non mala in consideratione directæ. Ratio est, quia hæc consideratio reflexa contempletur rem non secundum se præcisè, sed ut certò substantem iudicio aut vero, aut certè invincibiliter erroneo; considerat rem, prout certò constat, quòd nullà lege sufficienter promulgatà & applicatà prohibeatur &c. At probabilis est, quòd res hoc modo considerata sit licita, quam quòd sumpta secundum se sit non mala; cum primum sit certum ac indubitatum apud omnes; secundum verò sit incertum, ac ad summum probabile, & à pluribus negatum.

Distinctio illius non tangit punctum diffinitivum, si in sensu proprio intelligatur.

Probabilis reflexa sæpè major est directæ.

19. Rursum sic arguo. Quod pollet majori vi alliciendi intellectum est probabilis eo, quod non tantà vi pollet. At honestas rei reflexè considerat in circumstantiis allatis, aliisque ab Auditoribus benignæ sententiæ ponderatis, habet majorem vim alliciendi intellectum, quam non malitia ejusdem directè considerata. Ergo honestas ejusdem rei reflexè considerata est major, quam non malitia ejusdem considerata directè. Major nota est ex terminis, minor evidenter patet ex eo, quòd rationes reflexæ omnes omninò (præter unum Celladeum) moverint ad asserendum, quod quicquid est directè probabilis opposito est absolute loquendo licitum in sensu reflexo; immò traxit omnes ad asserendam, multa esse indirectè ac reflexè licita, quæ ipsi ex rationibus directis credunt esse mala, quia expressè asserunt, ea, omnibus etiam reflexè probantibus diligenter inspectis, esse licita. Ergo argumenta reflexa in casu præsentis majori vi pollent, quam directæ. Ergo sunt probabiliora, quod erat probandum.

Idem verum est de probabilitate

20. Quod hætenus dixi, de probabilitate intrinseca intelligendum est, sed idem æquè clarè &

fortasse clarè locum habet in probabilitate extrinseca: exemplo sit hæc propositio. Licet non confiteri circumstantias notabiliter aggravantes in eadem specie. Hoc si directè consideretur, ab aliquibus affirmatur, ab aliis plurimis negatur. At idem reflexè consideratum ab omnibus illis unanimiter conspirantibus docetur esse licitum, quia qui directè negant illud esse verum, simul asserunt oppositum esse probabile, & consequenter expressè dicunt; illud, omnibus inspectis, esse licitum. Ergo honestas ejusdem rei reflexè sumptæ potest esse, & est tam intrinsecè quam extrinsecè probabilior, quam sit in consideratione directæ.

21. Hæc abundè sufficiunt ad nullitatem objectionis hujus elucidandam, non tamen acquiescam, nisi cogam adversarium ad idem concedendum: sic in ipsius principiis arguo. Fieri potest, ut iudex post omnem diligentiam adhibitam decipiatur à falsis testibus, & innocentem condemnet. Rursus, ipse per propriam industriam reflexè scire potest, se aut non decipi, aut invincibiliter decipi, quia omnis veritas, & consequenter etiam ista, est cognoscibilis. Saltem Deus hoc ipsum illi revelare potest. Quid jam dicis, Celladee? Nónne iste tam certò novit se licitè operari, quam Celladei novit se aut non falli, aut invincibiliter decipi? Nónne hæc est non solum certa & communis omnium, sed etiam tuamet doctrina? sublimo: atqui non est certus, se non falli materialiter, & non condemnare innocentem. Ergo est reflexè certior, se non peccare peccato formali ac imputabili, sed licitè operari, quam sit directè quòd non decipiatur, & non vocet malum bonum. Ergo dispar ratio est de certitudine & probabilitate reflexa, ac de directæ probabilitate quòd res sint honestæ. Ergo tu tibi in hoc aliisque tuis doctrinis contradicis.

22. Ob. 5. Syllogismus allatus non magis concludit, quam iste, *Homo est species. Petrus est homo. Ergo Petrus est species*, quia in utroque fit transitus à suppositione simpliciter ad personalem, seu, quod idem est, in utroque salatur à secundis intentionibus ad primas. Certè quando dicitur, *homo est species*, terminus *homo* supponit pro natura humana prout substat cognitioni confusæ & abstractenti naturam à singularibus, quia in hoc tantum sensu homo est species. At in minori idem terminus sumitur primò intentionaliter, prout res se habent à parte rei independentè ab intellectu & à denominationibus, quæ à cognitione dependent. At idem vitium est in præsentis syllogismo, quia præmissæ sunt reflexæ & consequenter pertinent ad secundas intentiones; conclusio autem non est de secundis intentionibus, ut patet, quia & est & esse debet de operatione nostra singulari, & primò intentionaliter sumpta. Ergo suppositio non minùs variatur in hoc, quam in illo syllogismo. Ergo non magis valet iste, quam ille. Ita Celladeus §. 2.

Respondeo Celladeum hinc etiam inconsequenter discurrere, sibi que contradicere; ab initio enim non semel admisit syllogismum hunc, est reflexum, legitimum esse, & benè concludere, si sermo sit de probabilitate positiva ac reali. At hoc non cohæret cum eo, quod hic objicit; certum enim est syllogismum, cujus bonitas patenter agnoscitur, à nemine nisi valde inconsequenter & cum aperta contradictione, ut clarè vitiosum repelli. Imò si hæc duo asserta admittantur ut vera, eo ipso contradictoria de eodem prorsus admittuntur. Ergo Celladeus, qui utrumque asseruit

Celladeus in suis principiis tenetur idem admittere.

Celladei contradictio.

Obiectio 5.

Inconsequenter Celladei, eiusque contradictio.

admitit ut verum, inconsequenter discurret, & sibi contradicit.

Celladei er. 23. Resp. 2. Celladeum ne quidem attigisse causam radicalem, ob quam syllogismus ille, quem pro exemplo attulit, sit vitiosus; refundit enim causam in transitum à secundis ad primas intentiones. At hoc incertum est; & quamvis illud verum non esset, adhuc syllogismus non valeret. Incertum est quod dicit, quia probabilis opinio docet, universale, nempe speciem, genus &c. dari à parte rei. Ergò refundit certissimum syllogismi errorem in causam incertam, quod non est Logici accurati, qui ex professo tradit causam, cur syllogismus aliquis sit analis. Præterea etsi homo, seu humana natura tota primò intentionaliter sumpta, esset species, non ideo syllogismus valeret, quia medius terminus non distribueretur in ulla ex præmissis. Non in minori, ut patet, quia ad hoc dici deberet, *Omnis homo est species*, & propositio resolvi deberet per hunc descensum, & hic, & ille, & quivis alius homo est species. Subiectum enim in termino communi expressum non aliter distribuitur in propositione affirmativa, quam si Syncategorema omne vel explicitè vel saltem implicitè & virtualiter in sensu dicto subiectum afficiat. At major in hoc sensu est falsa. Ergò major non potest esse vera, nisi subiectum absque distributione sumatur. Sed neque terminus ille distribuitur in minore, quia in minori transmutatur in prædicatum; terminus autem communis ex parte prædicati nunquam distribuitur in propositione affirmativa; Ergò medius terminus in illo syllogismo non distribuitur, ac proinde syllogismus non valet. Et hæc est radicalis, ac essentialis causa cur conclusio non subsistat, demptâ enim hæc causa procul dubio valeret, quia medius terminus distribueretur. Præterea Celladeus in principiis Logicæ errat, dum loquens de illo syllogismo dicit. *Totus defectus (illius) est, quia terminus homo variat suppositionem, & de secundis intentionibus saltatur ad primas.* Errat, inquam, quia plurimi syllogismi in eadem figura & modo sunt optimi, & evidenter concludunt, etsi medius terminus sumatur secundò intentionaliter in minori, ut videre est in hoc syllogismo. *Omnis homo est subiectum in aliqua propositione. Petrus est homo. Ergò Petrus est subiectum in aliqua propositione.* Certè in hoc syllogismo terminus homo non minùs saltat à denominatione, quæ à cognitione dependet, ad denominationem quam res habet à parte rei independenter à cognitione, quam in illo priori; & tamen hic valet, ille non valet. Præterea extra materiam secundarum intentionum syllogismus cæteroquin prorsus similis non valet. Exempli causâ iste. *Homo est albus. Petrus aethiops est homo, Ergò Petrus aethiops est albus.* Ergò tantum abest, ut totus defectus prioris syllogismi consistat in hoc saltu, sicut affirmat Celladeus, ut nullus ex

hoc præcisè capite defectus sit, aut esse possit, sed totus error aliunde, scilicet ex defectu debite distributionis terminorum proveniat.

24. Mirandum præterea est, Celladeum fecisse paritatem inter duos illos syllogismos, cum primum protulerit universaliter hoc modo: *Omne probabiliter non malum est licitum. Hic contractus est probabiliter non malus.* Ergò hic contractus est ubi vides medium terminum in majori distribui; secundum verò protulerit indefinitè hoc modo: *homo est species. Petrus est homo. Ergò Petrus est species:* in quo syllogismo evidens est medium terminum non distribui. Quis, quæso, accuratus Logicus unquam istos syllogismos æquiparasset? nemo certè. Ergò Celladeus inaccuratum Logicum egit in hac parte.

25. Immo hinc contra illum evincit, primum syllogismum esse legitimum. In primis sic arguo ad hominem. Syllogismus ille secundus esset legitimus, si major facta universalis esset vera. Si enim verum esset omnia omnino hominem esse speciem, sicut verum est omnem hominè esse actum cognitum &c. tunc utique verum esset, quòd Petrus, utpote unus ex illis multis, esset species, sicut verum est, quòd sit cognitus &c. quia est unus ex illis, qui taliter cognoscuntur. Nec Celladeus, nec quisquam mortalium in hoc syllogismo ullum unquam nævum offendet. Ergò etiam syllogismus, de quo præcipue agimus, est bonus, quia eandem prorsus formam habet, quam haberet ille secundus, si major in sensu distributivo sumeretur universaliter. Deinde consideretur syllogismus ille per partes. Major est huiusmodi. *Omne probabiliter non malum, omnino etiam reflexu rationibus inspectis, est absolute licitum.* Hæc major supponitur vera, est autem universalis, adeoque ejus subiectum sumitur distributive pro omnibus & singulis sub illa contentis. Ergò sumitur etiam pro hoc contractu, utpote qui est unum ex contentis sub illa, cum sit probabiliter non malus. Ergò necesse est, ut hic contractus sit absolute licitus, quia revera nil illi tribuitur in conclusione, quod in majori ipsi non attribuitur, sed solum sub nomine contractus tribuitur in conclusione, quod sub nomine probabiliter non mali ipsi tributum erat in majori. Nec refert quod in majori sermo sit de directè probabili reflexè considerato, quia etiam in conclusione sermo est de eadem re sub eadem penitus reflexione considerata, nam conclusio ita dicit. *Ergò hic contractus (utpote, qui in minori conceditur esse directè probabilis, omnibus, etiam rationibus reflexu inspectis, est absolute licitus.* Nulla est ergò alteratio aut diversa suppositio terminorum in præmissis & in conclusione. Et hoc est evidens. Ergò evidens est syllogismum allatum in sensu Auctorum illum proponentium, esse legitimum.

QUÆ